

**UCHWAŁA NR XXIV/210/2020
RADY GMINY WALCE**

z dnia 30 września 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Walce na lata 2021-2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 282) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Gminy Walce uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny program opieki nad zabytkami gminy Walce na lata 2021-2024 (GPOnZ) w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Program podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego i na stronie internetowej Urzędu Gminy.

§ 3. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Mateusz Burczyk

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY WALCE
NA LATA 2021-2024**

**OPRACOWANIE:
Jakub Danielski
gez.wroclaw@gmail.com**

MAJ 2020

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	14
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy ..	16
5.2. Charakterystyka zasobów oraz stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	21
5.2.1. Charakterystyka gminy	22
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	22
5.3. Dziedzictwo materialne – zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	23
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	34
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	34
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	37
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	37
5.5.1. Obiekty stanowiące własność gminy.....	41
5.6. Dziedzictwo niematerialne	45
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT.....	46
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	49
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	53
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	54
9.1. Dotacje.....	56
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe	59
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	61
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – zagraniczne	62
10. Bibliografia.....	63
11. Spis tabel i zdjęć.....	63
12. Załączniki	65

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024 (GPOnZ) stanowi element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadacze obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie. W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Walce lata 2017-2020, który został przyjęty uchwałą nr Uchwały Nr XXVII/241/2017 Rady Gminy Walce z dnia 22 listopada 2017 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony, określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; ust. 2: Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 282), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3,** który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4,** który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1:** „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17,** który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

– **Art. 19,** który wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21**: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22**: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 89** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2019 r. poz. 506), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

- **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 293). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa stanowi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2020 r. poz. 55), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 65). W rozumieniu ustawy celem publicznym jest między innymi opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo. Polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, instytucji filmowych, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności

kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz. U. z 2019 r. poz. 688). W ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. tablic i urządzeń reklamowych.
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661) oraz **Rozporządzenie z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem**.
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczenia i noszenia.
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).

- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2019 r. poz. 917). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów” (art. 1).
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479), która mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem projektu Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. W okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzmocnieniu spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

- 1). Obszar e-państwo – kierunek interwencji:
  1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (projekt)**

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju: Głównym celem SRKS jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmocniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe Strategii, które obejmują:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, Rozwój i wzmocnienie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze,
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane z pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.
- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwi budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziałanie odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.
- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmocnienie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

SRKS definiuje również dodatkowe projekty strategiczne, które nie znalazły się w SOR. Zostały one opisane we wcześniejszych fragmentach niniejszego dokumentu poświęconych poszczególnym celom SRKS. Lista projektów strategicznych SRKS obejmuje:

– Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych.

• **Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030**

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów poprzemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim. GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Obecnie na terenie powiatu krapkowickiego nie ma obowiązujących dokumentów, które związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa:

• **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (PZPWO) został przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r. Dnia 24 kwietnia 2019 r. została uchwalona zmiana PZPWO Uchwałą Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego.

Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Według autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
  - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
  - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
  - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni.
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym.
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp.
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych.
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź niekolidujących z ich zabytkowym charakterem.
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy.
7. Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego.
8. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

• **Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina św. Anny”**

W województwie opolskim funkcjonuje Lokalna Grupa Działania (LGD), które opracowała i realizuje Lokalną Strategię Rozwoju (LSR) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW): LGD „Kraina św. Anny” – obejmuje gminy Izbicko, Jemielnica, Gogolin, Krapkowice, Leśnica, Strzelce Opolskie, Tarnów Opolski, Ujazd, Walce i Zdzeszowice.

W LSR zostały wskazane strategiczne dziedziny rozwoju, które odzwierciedlają najważniejsze grupy zagadnień, m.in. zrównoważony rozwój, aktywność społeczną turystykę, edukację i promocję dziedzictwa kulturowego. Określają cele ogólne i szczegółowe oraz wskazują planowane przedsięwzięcia, które w zasadzie wszystkie dotyczą ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie gminnym opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. GPOnZ jest zgodny z innymi dokumentami gminnymi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno-gospodarczego.

• **Strategia Rozwoju Gminy Walce na lata 2015-2022**

Strategia Rozwoju Gminy Walce na lata 2015-2022 została przyjęta uchwałą nr IX/61/2015 Rady Gminy Walce dnia 23 września 2015 r. Jest to aktualizacja Strategii opracowanej w 2004 r. i przyjęta uchwałą nr XVIII/110/04 Rady Gminy w Walcach z dnia 20 kwietnia 2004 r.

Strategia jest dokumentem wyznaczający najistotniejsze kierunki rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Określa wizję, misję, założone obszary i cele strategiczne oraz pola operacyjne, jak również wskazuje na otwarte kierunki rozwoju.

W Strategii wyznaczono obszary strategiczne, którym przypisano katalog pól operacyjnych wraz z proponowanymi kierunkami działania. W dziedzinie ochrony zabytków wskazano:

Obszar strategiczny – Potencjał endogeniczny.

Cel strategiczny: Gospodarcze wykorzystanie zasobów Gminy Walce.

Pole operacyjne: Dziedzictwo kulturowe i zasoby kultury oraz dziedzictwo przyrody.

Proponowane kierunki działań:

- Wypracowanie spójnej koncepcji szlaków, tras turystycznych i ścieżek rowerowych/pieszonych/konnych/wodnych etc. oraz ich wytyczenie budowa/modernizacja/ uporządkowanie/oznakowanie, jak również współpraca w zakresie ich łączenia i promocji;
- Opracowanie, wdrożenie i udostępnienie multimedialnego informatora turystycznego gminy uwzględniającego przemyślaną i spójną koncepcję rozwoju turystyki;
- Rozwój agroturystyki, w tym gospodarstw kwalifikowanych oferujących dodatkowe usługi turystyczne;
- Przygotowanie innowacyjnej oferty turystyki poznawczej w oparciu o tradycję, obyczaje, kulturę, wytwórczość obszarów wiejskich, uwzględniającej m.in. wizyty studyjne, wydarzenia kulturalne, warsztaty, w tym opracowanie i realizacja koncepcji wydarzenia kulturalnego o zasięgu ponadlokalnym nawiązującego do tradycji kulinarnej, obyczajów, twórczości i wytwórczości wsi opolskiej;

– Zachowanie, ochrona, udostępnianie, przyjazne wykorzystanie, promocja budynków, obiektów i przestrzeni dziedzictwa kulturowego.

• **Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Gminny plan ochrony zabytków gminy Walce na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych został opracowany w 2005 r.

Plan został wykonany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

• **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Walce**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Walce zostało przyjęte uchwałą Nr XVIII/146/08 Rady Gminy Walce z dnia 11 września 2008 r., zmienione uchwałą Rady Gminy Walce Nr IX/57/2011 z dnia 28 września 2011 r. Poprzednie Studium zostało przyjęte uchwałą Nr XVII/83/96 Rady Gminy Walce z dnia 29 kwietnia 1996 r. (uchwałą Nr XVIII/146/08 z dnia 11 września 2008 r. przyjęto ocenę aktualności Studium).

Studium jest narzędziem kształtowania polityki przestrzennej samorządu. Głównym zadaniem Studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium ma także za zadanie sformułowanie lokalnych uwarunkowań, celów i programów rozwoju, tym samym jest dokumentem wytyczającym ogólną politykę przestrzenną gminy i jednocześnie posiada charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium określa kierunki zagospodarowania przestrzennego mające wpływ na rozwój i zagospodarowanie gminy, m.in. wskazuje obiekty i tereny objęte ochroną prawną, elementy środowiska kulturowego oraz zasady zagospodarowania w sferach krajobrazu kulturowego. Określono w nim potrzebę rewaloryzacji obszarów zdegradowanych genetycznych układów przestrzennych wsi kmiecych, co prowadzi do przywrócenia wartości kulturowych zachowanej zabudowy, nadanie jej nowych wartości technicznych i funkcjonalnych. Dopuszcza się jednocześnie uzupełnienia i przekształcenia istniejącej struktury. Głównym obszarem tych działań będą wsie: Brożec, Stradunia, Grocholub i Walce.

Ograniczenia wynikające z ochrony wartości środowiska kulturowego: Obszar gminy Walce charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem wartości zasobów kulturowych osadnictwa. Reprezentowane są one przez zachowane genetyczne układy przestrzenne wsi kmiecych (Kromołów, Rozkochów, Zabierzów, Dobieszowice, Grocholub i Brożec), zespół pałacowo-parkowy w Rozkoczu, zespół folwarczno-dworski w Walcach, liczne zespoły zabudowy folwarcznej (Dobieszowice, Rozkochów, Grocholub, Brożec i Stradunia) oraz zespoły zabudowy robotniczej i rolno-robotniczej (Brożec, Stradunia, Walce), a także cechach miejskich (Walce). Strefę ochrony krajobrazu kulturowego utworzono:

– we wsi Rozkochów – obejmując nią prawnie chroniony zespół pałacowo-parkowy, zespół budynków folwarcznych oraz genetyczny układ wsi kmiecej. Ścisłą ochroną obejmuje się typowe dla poszczególnych zespołów zabudowy układy przestrzenne zabudowy (układ budynków, linie zabudowy, układ dróg i placów, cechy przestrzenne i materiałowe typowej zabudowy zespołu);

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

– we wsi Dobieszowice – obejmując nią zabytkową zabudowę folwarku oraz genetyczny układ przestrzenny wsi kmiecej. Oba zespoły obejmuje się ścisłą ochroną;

– we wsi Kromołów – obejmując nią genetyczny układ przestrzenny wsi kmiecej, w którym zachować należy historyczny przebieg dróg, wewnętrzny plac (obecnie zabudowany), sposób zabudowy działki siedliskowej, linie zabudowy, usytuowanie budynku mieszkalnego w stosunku do krawędzi jezdni oraz gabaryty i kształt dachu budynków typowych w układzie.

Ponadto działaniami zachowawczymi lub rewaloryzacyjnymi powinny zostać objęte:

– we wsi Grocholub i Brożec – zabudowania wsi kmiecej oraz fragmenty zabudowy folwarcznej;

– we wsi Zabierzów – zabudowę wsi kmiecej, wymagającej zachowania i kontynuacji cech zabudowy i rozplanowania zabudowy w siedliskach;

– we wsi Walce – fragmenty zabytkowej zabudowy o cechach miejskich. Działania w strefie powinny prowadzić do eliminacji zabudowy rolniczej i mieszkaniowej jednorodzinnej – wolnostojącej, na rzecz kontynuacji zabudowy ulicy o cechach charakterystycznych dla zespołu.

W celu ochrony, zachowania i eksponowania lokalnych wartości kulturowych, historycznych i estetycznych założeń ruralistycznych, zachowanych w układzie i substancji, decydujących o tożsamości kulturowej miejsca, wyznacza się strefę polityki: **OCHRONY WARTOŚCI HISTORYCZNYCH I KULTUROWYCH ZAŁOŻEŃ WIEJSKICH.**

Podstawowym kierunkiem działań na obszarach położonych w strefie jest ochrona i konserwacja wartości przestrzennych zachowanych układów ruralistycznych oraz utrzymanie istniejącej zabudowy o wartości historycznej lub lokalnej kulturowej, wraz z innymi elementami zagospodarowania strefy, poprzez:

– zachowanie i utrwalenie układu oraz przebiegu dróg, ulic oraz placów, istniejącej parcelacji, a także historycznych układów zabudowy, w tym linii zabudowy;

– zachowanie gabarytów, formy i zasadniczych proporcji wysokościowych budynków kształtujących sylwetę zespołu, kompozycji zieleni z koniecznością uzupełnienia ubytków, ochronę i konserwację zachowanych w strefie obiektów zabytkowych.

Na obszarach położonych w strefie działaniem dodatkowym jest:

– modernizacja substancji zużytej technicznie oraz dostosowanie jej do nowych potrzeb;

– uzupełnienie luk powstałych w układzie w wyniku likwidacji budynków (szczególnie mieszkalnych lub mieszkalno-inwentarskich), będących w złym stanie technicznym, pod warunkiem zachowania cech charakterystycznych dla kompozycji przestrzennej strefy;

– realizacja zagospodarowania terenu, w tym nawierzchni placów i dojazdów, przy uwzględnieniu historycznej kompozycji i tradycyjnych materiałów budowlanych;

– uzupełnienie ciągów zabudowy przyulicznej w przypadku działek niezabudowanych, przy utrzymaniu intensywności zabudowy, rytmu i odległości, zasad parcelacji, linii zabudowy oraz gabarytów, wysokości i cech architektonicznych zabudowy tworzącej zespół;

– przekształcenie lub likwidacja obiektów o cechach przestrzennych sprzecznych z zasadami kompozycji zespołu;

- modernizacja lub uzupełnienie brakujących elementów infrastruktury technicznej i drogowej.

Zabrania się:

– realizacji obiektów dysharmonijnych, naruszających kompozycję przestrzenną historycznego układu;

– dokonywania zmian układu zabudowy w zakresie rozplanowania ulic, dróg, kompozycji przestrzennej, gabarytów zabudowy, rzeźby terenu;

– prowadzenia nowych napowietrznych linii przesyłowych;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

- dokonywania wtórnych podziałów parceli zagrodowych, zwiększanie intensywności jej zainwestowania oraz wygradzanie jej części;
- budowy nowych obiektów, z wyjątkiem uzupełniających kompozycje;
- likwidacji zabudowy posiadającej wartości historyczne i społeczno-kulturowe.

W celu ochrony i utrwalenia historycznie ukształtowanych układów ruralistycznych i zespołów zabudowy wyznacza się strefę polityki: OCHRONY ZABYTKOWYCH UKŁADÓW ZABUDOWY. Zakres działań obejmuje ochronę zabytkowych układów zabudowy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego poprzez:

- ustalenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących najbardziej wartościowe fragmenty układów;
- ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów z uwzględnieniem ochrony walorów historycznych i kulturowych układów.

W celu ochrony zabytków architektury i budownictwa wyznacza się strefę polityki: OCHRONY ZABYTKÓW. Zakres działań obejmuje:

- uwzględnienie ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego;
- objęcie ochroną konserwatorską zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony przed zniszczeniem potencjalnych znalezisk będących podziemną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów wyznacza się strefę polityki: OCHRONY STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH. Zakres działań obejmuje:

- uwzględnienie ochrony prawnej zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności uzależnienie wszelkich robót budowlanych przy zabytkach od wymaganego pozwolenia właściwego organu do spraw ochrony zabytków;
- objęcie ochroną zabytków archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i ustaleniu zasad ich ochrony zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności ustaleniu nakazu wyprzedzającego zgłoszenia i uzgodnienia z organem właściwym do spraw ochrony zabytków wszelkich prac ziemnych podejmowanych w rejonach stanowisk archeologicznych.

W celu ochrony historycznej struktury przestrzennej – parku wiejskiego towarzyszącego zabytkowemu pałacowi, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

Zakres działań podstawowych obejmuje objęcie ochroną konserwatorską terenu parku w jego historycznych granicach w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, polegającą m.in. na nakazaniu:

- rewaloryzacji i ochrony historycznego układu zieleni i elementów kompozycji, w szczególności głównych osi kompozycyjnych i widokowych reprezentacyjnej części parku;
- likwidacji urządzeń i obiektów niezgodnych z funkcją obszaru oraz szpecących i szkodliwych dla roślinności;
- rekultywacji fragmentów zdewastowanych.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Walce**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków –

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Walce jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach wyznaczono szczegółowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustalenia te powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. Na terenie gminy Walce funkcjonuje 12 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zostały przedstawione poniżej w Tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Walce

LP.	MIJSCOWOŚĆ	TYTUŁ AKTU PRAWNEGO	NR UCHWAŁY
1	Stradunia	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Stradunia	Uchwała nr XXXVIII/286/2014 Rady Gminy w Walcach z dnia 5 listopada 2014 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego, 2014 r. poz. 2673 z 26 listopada 2014 r.)
2	Stradunia	w sprawie zmian w tekście uchwały miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Stradunia	Uchwała nr XIII/108/2016 Rady Gminy Walce z dnia 2 marca 2016r. (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego, 2016r. poz. 614 z 10 marca 2016 r.)
3	Walce	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Walce	Uchwała nr XIV/116/2016 Rady Gminy Walce z dnia 11 maja 2016 r.
4	Brożec	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Brożec	Uchwała nr V/23/03 Rady Gminy Walce z dnia 3 lutego 2003 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego nr 20

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

			poz. 498 z 27 marca 2003 r.)
5	Brożec	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Brożec	Uchwała nr XLVI/285/06 Rady Gminy w Walcach z dnia 7 września 2006 r.
6	Brożec	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Brożec	Uchwała nr XIX/120/2012 Rady Gminy Walce z dnia 26 września 2012 r.
7	Dobieszowice	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dobieszowice	Uchwała nr V/24/03 Rady Gminy w Walcach z dnia 03 lutego 2003 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego nr 21 poz.529 z 31 marca 2003 r.)
8	Grocholub	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Grocholub	Uchwała nr XIII/72/03 Rady Gminy w Walcach z dnia 24 listopada 2003 r.
9	Kromołów z przysiółkiem Czerniów	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kromołów z przysiółkiem Czerniów	Uchwała nr XIII/73/03 Rady Gminy w Walcach z dnia 24 listopada 2003 r.
10	Rozkochów	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów niezurbanizowanych wsi Rozkochów	Uchwała nr X/75/07 Rady Gminy Walce z dnia 19 września 2007 r.
11	Rozkochów	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zurbanizowanych wsi Rozkochów	Uchwała nr XXX/215/09 Rady Gminy Walce z dnia 24 listopada 2009 r.
12	Rozkochów	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów niezurbanizowanych wsi Rozkochów	Uchwała nr VI/39/2011 Rady Gminy Walce z dnia 18 maja 2011 r.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Krajobraz kulturowy jest indywidualnym wizerunkiem miejsca, łączącym elementy przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z działalnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne – kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym

czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Walce położona jest w obszarze uprzemysłowionym pld.-wsch. części województwa opolskiego, w trójkącie zawartym pomiędzy Kędzierzynom-Koźlem, Głogówkiem i Krapkowicami, w powiecie krapkowickim. Teren gminy rozciąga się wzdłuż lewego brzegu Odry, na wysokości miasta Zdzeszowice w kierunku pld.-zach. do miasta Głogówka.

Od pñ.-zach. gminę ogranicza nieduży kompleks lasów, który ciągnie się pasem od wsi Żużela (gm. Krapkowice) przez zach. część gruntów wsi Brożec i Kromołów. Pozostały teren gminy stanowią użytki rolne z dominacją łąk i pastwisk w dolinach rzek Odry, Swornicy i Straduni.

Gmina Walce graniczy od zach. z gminą Krapkowice, od pld. z gminą Głogówek, od wsch. z gminą Reńska Wieś oraz od pñ. (poprzez rzekę Odrę) z gminą i miastem Zdzeszowice.

W pld. części przez jej teren przechodzi linia kolejowa znaczenia pierwszorzędnej relacji Kędzierzyn-Koźle – Nysa – Kamieniec Ząbkowicki – Jaworzyna Śląska, nie posiadająca na terenie gminy żadnych przystanków.

Gminę tworzy dziewięć sołectw: Brożec, Ćwiercie, Dobieszowice, Grocholub, Kromołów, Rozkochów, Stradunia, Walce i Zabierzów.

Gmina Walce geograficznie położona jest w obrębie makroregionu Niziny Śląskiej, w mezoregionie Kotliny Raciborskiej. Obszar gminy jest w większości równinny, w częściach pld.-wsch. i pñ.-zach. przechodzący w rzeźbę falistą. Głównymi elementami geograficznymi gminy są Dolina Odry, Wysoczyzna Plejstocenska, współczesne doliny dopływów Odry.

Przez teren gminy Walce przepływają trzy podstawowe ciek wodne: rzeka Odra, Stradunia i Swornica. Obserwowane zanieczyszczenie ich wód jest efektem oddziaływania źródeł zewnętrznych, występujących poza obszarem gminy.

Atutem gminy jest jej korzystne położenie w obrębie Aglomeracji Opolskiej oraz w obszarze uprzemysłowionej strefy pomiędzy Kędzierzynom-Koźlem, Głogówkiem i Krapkowicami.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Pierwsze formy osadnictwa pojawiły się na terenie gminy Walce około 6000-4500 lat p.n.e. w epoce kamienia. Pobyt ludności na tym terenie potwierdzają znaleziska na gruntach wsi Straduni, Walec i Rozkochowa. Najstarsze ślady osadnictwa w pierwszej kolejności dotyczą rejonów doliny Odry (Stradunia), a dopiero w późniejszej fazie części zachodniej (Brożec, Kromołów, Rozkochów).

Przypuszcza się, że część wsi w gminie istniała już w X w., kiedy Śląsk znajdował się pod panowaniem czeskim. Natomiast silny rozwój osadnictwa na tym terenie nastąpił dopiero w XII i XIII w. za sprawą Zakonu Cystersów, który miał swą siedzibę w Kazimierzu za Głogówkiem i sprawował władzę nad miejscową parafią. W 1282 r. synowie Władysława Opolczyka: Bolko I oraz Kazimierz Bytomski stają się władcami księstwa opolsko-raciborskiego ze stolicą w Opolu i Bytomiu. W tym samym roku książę Kazimierz przekazuje ziemie

położone pomiędzy rzeką Stradunią, a Osobłogą Zakonowi Norbertanek w Czarnowasach pod Opolem ze wsiami Brożec, Grocholub, Stradunia i Walce oraz z Kromołowem.

Wojny husyckie w 1 poł. XV w. oraz następujące po nich zarazy dokonały spustoszeń we wszystkich wsiach gminy. W XVI w. wskutek tworzenia się dużych majątków ziemskich, zakon norbertanek utracił prawo do wsi na terenie gminy, z wyjątkiem Straduni, gdzie zwierzchnictwo to utrzymało się do 1810 r.

Poważne spustoszenia przedmiotowych terenów pozostawiła wojna trzydziestoletnia oraz trzy wojny śląskie toczące się w poł. XVIII w. W wyniku I wojny śląskiej terytorium gminy wraz ze znaczną częścią Śląska przechodzi pod panowanie Prus. Konflikt między Austrią i Prusami trwał do 1763 r. i zakończył się pokojem w Hubertusburgu, na mocy którego cesarstwo austriackie zrzekło się praw do Śląska i ziemi kłodzkiej na rzecz Prus. Po zawartym pokoju (15.02.1763 r.) z dotychczasowych powiatów Prudnik, Głogówek i Biała utworzono powiat prudnicki, do którego należały Walce z pozostałymi wsiami, za wyjątkiem Straduni należącej wówczas do powiatu opolskiego. Pod panowaniem Prus, a później III Rzeszy tereny te pozostawały do 1945 r.

W XIX w. mieszkańcy gminy Walce uczestniczyli w wojnach prowadzonych przez Prusy: w 1864 r. z Danią, w 1866 r. z Austrią i w 1870 r. z Francją.

Swoje tragiczne piętno na historii gminy i jej mieszkańców odcisnęły również obie wojny XX w. W latach 1914-1918 toczyła się I wojna światowa, wprawdzie zmagania wojenne toczyły się poza Śląskiem, jednak wielu pochodzących stąd mężczyzn poniosło śmierć na różnych jej frontach, o czym świadczą zachowane w niektórych wsiach pomniki. Podczas drugiej wojny światowej, w latach 1939-1945, na różnych frontach, jednak najliczniej na froncie wschodnim, zginęły setki mieszkańców Gminy. Wiosną 1945 r. podczas przechodzenia frontu zginęło również kilkadziesiąt osób cywilnych. Po zakończeniu II wojny światowej tereny Śląska zostały włączone w granice Polski. Zamieszkała tu dotąd ludność niemiecka, a gdzieś tam czeska, została decyzją Sojuszniczej Rady Kontroli z 20 listopada 1945 r. przymusowo wysiedlona. Na jej miejsce sprowadzono przesiedleńców zza nowej granicy na wschodzie, głównie z Wołynia, wschodniej Galicji i Wileńszczyzny oraz mieszkańców Polski środkowej¹.

5.3. Dziedzictwo materialne – zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Wszystkie wsie gminne z wyjątkiem Ćwierci mają średniowieczną metrykę. Układ zabudowy w poszczególnych wsi w granicach gminy zachował w miarę czytelny historyczny układ. Można wyodrębnić trzy podstawowe układy przestrzenne tzw. wsi kmiecych:

- układ ulicowy – reprezentowany przez Zabierzów i Ćwiercie;
- układ ulicowo-placowy – reprezentowany przez większość wsi tj. Brożec, Walce, Rozkochów, Dobieszowice, Stradunia;
- układ owalnicy – reprezentowany przez Kromołów i Grocholub.

Ich rozwój następował poprzez rozbudowę istniejących układów lub tworzenia nowych struktur. Wsie charakteryzowały się zabudową drewnianą, jednak ten typ budownictwa został wyparty w XVIII w. przez murowaną zabudowę fryderycjańską. Cechą istotną tego typu budownictwa jest ukształtowanie zespołów wiejskiej zabudowy na wąskich działkach wypełnionych domami mieszkalnymi ustawionymi szczytami do drogi. Za nimi w głębi działki znajdowały się budynki gospodarcze, a w zamknięciu układu często znajdowała

¹ P. Miczka, Historia i współczesność Gminy Walce, Krapkowice, 2006 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

się stodoła z przejazdem. W gminie Walce zachowała się duża liczba tego typu budynków mieszkalnych z XIX w. Zabudowa wsi to ciągi zbliżonych do siebie przeważnie szczytowych domów uszeregowanych wzdłuż drogi. Ich szczyty będące elewacją frontową otrzymywały niejednokrotnie bogate formy architektoniczne w postaci gzymsów, stiukowych dekoracji półszczytów, pilastrów czy ślepych arkadowań. W niektórych wsiach powstały zachowane do dzisiaj folwarki (Dobieszowice, Brożec, Walce, Rozkochów), w Walcach założenie dworskie, w Rozkoczkowie założenie parkowo-pałacowe.

W krajobrazie gminy znajdują się również obiekty służące gospodarce rolnej czy przemysłowi wiejskiemu tj. młyn, spichlerze czy pozostałości wiatraka holenderskiego którego głowica skonstruowana była z drewna, do dzisiaj zachował się jedynie cylindryczna część murowana. Na terenie gminy występują liczne kapliczki. Wśród nich najistotniejszą grupą są murowane dzwonnice z kapliczkami w przyziemiu. Forma ta wykształciła się w oparciu o tradycje baroku i klasycyzmu, poszczególne kondygnacje są coraz węższe rozdzielone gzymsami i uskokami. Większość kapliczek wznoszona była przez miejscową ludność, o czym świadczą umieszczane na nich napisy fundacyjne.

Zabytki gminy reprezentowane przez budownictwo murowane, narażone są na szereg niebezpieczeństw wynikających z nieprawidłowej, niezgodnej z zasadami konserwatorskimi opieki na tego typu obiektami.

Jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla zachowania wielu obiektów zabytkowych jest ich zły stan techniczny wynikający z zaniedbania i braku remontów, oraz modernizacje budynków związane z chęcią poprawy warunków i komfortu mieszkania, prowadzące do zatarcia cech tradycyjnej zabudowy. W wyniku tego typu działań obiekty zabytkowe często pozbawione zostają oryginalnego detalu architektonicznego, historycznej stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplane, pozbawiane historycznego wystroju, co wiąże się z naruszeniem kompozycji poszczególnych elewacji. Równie niebezpieczne dla poszanowania autentycznej substancji zabytkowej są adaptacje zabudowy do opracowań projektowych, montaż anten satelitarnych na fasadach, wymiany ogrodzenia, wycinki starodrzewia. Szczególnie narażona na zniszczenie jest zabytkowa zieleń, reprezentowana w gminie przez park w założeniu pałacowo-parkowym w Rozkoczkowie².

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Walce.

I. KOŚCIOŁY

• Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Brożcu, ul. Reymonta 52

Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Brożcu, ul. Reymonta 52

² Gminny program opieki nad zabytkami gminy Walce na lata 2013-2016

Pierwsze wzmianki o kościele w Broźcu pochodzą z dokumentów Norbertanów z 1319 r.; parafia nosiła wtedy wezwanie Najświętszej Marii Panny. Niedługo potem wieś przeszła pod opiekę Cystersów, a protokół wizytacyjny z 1679 r. wspomina o drewnianym kościele pw. Wszystkich Świętych. W dokumentach z wizytacji przeprowadzonej w 1687 r. kościół był już częściowo murowany z ołtarzami o kamiennych mensach.

W 1774 r. rozpoczęto budowę nowej świątyni. Nadzór nad pracami budowlanymi został powierzony mistrzowi budowlanemu Marcinowi Ascher z Głogówka. Dnia 21 sierpnia 1775 r. kościół został poświęcony. W XIX w. przeprowadzono drobne prace remontowe, w tym m. in. związane z wymianą pokrycia dachowego. W 1926 r. do kościoła została dobudowana zakrystia.

Kościół znajduje się przy ulicy Reymonta w centrum miejscowości, na owalnym placu otoczonym otynkowanym ogrodzeniem ze skarpami i ażurowymi bramkami.

Świątynia jest orientowana. Zbudowana została na planie prostokąta z krótkim, czworobocznym prezbiterium i późniejszą zakrystią na jego osi. Po obu stronach nawy znajdują się półkoliste kaplice, tworzące transept (pod pn. kaplicą znajduje się krypta). Po stronie zach. znajduje się czworoboczna wieża wtopiona w bryłę kościoła i stojąca przy niej, na osi kruchta. W narożniku pld.-zach. znajduje się półkolista wieżyczka schodowa.

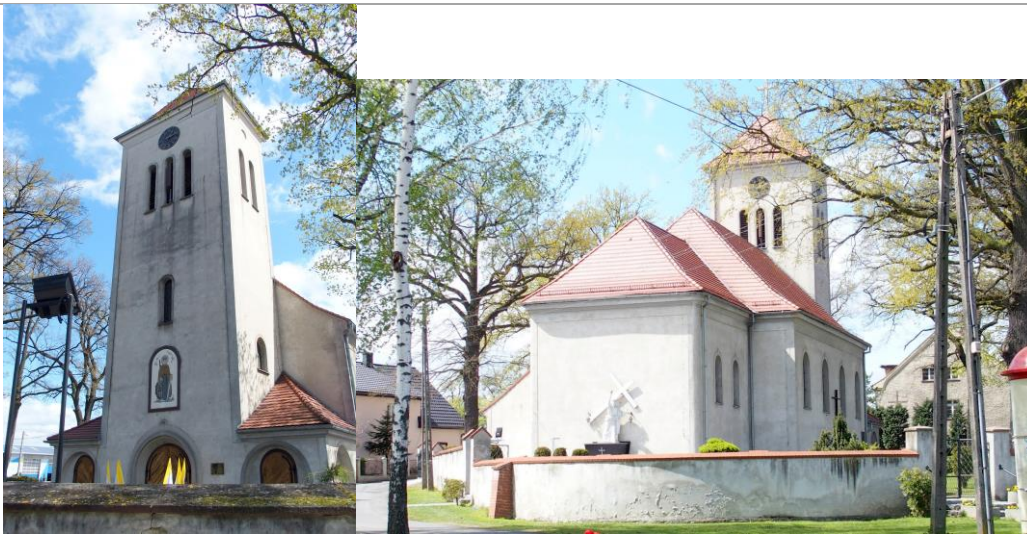
Kościół jest murowany z cegły, częściowo oskarpowany i otynkowany z elewacjami o dekoracji ramowej i otworami okiennymi zamkniętymi łukiem koszowym w opaskach z kluczem. W elewacji wsch. znajdują się dwa szczyty o linii falistej: niższy, stanowiący zamknięcie ściany zakrystii i wyższy, będący zamknięciem ściany prezbiterium. Elewacja zach. kościoła jest trójosiowa ze znajdującą się w osi środkowej, wysuniętą przed lico, kruchtą zwieńczoną szczytem i blendami w osiach bocznych. W drugiej kondygnacji w osi środkowej znajduje się czworoboczna wieża nakryta hełmem baniastym z latarnią. Osie boczne stanowią półszczyty o linii falistej zakończone wolutami. Kościół nakryty jest dachami siodłowymi.

Wewnątrz kościół nakryty jest sklepieniami kolebkowymi z lunetami (w nawie i prezbiterium), konchowymi (w kaplicach) i krzyżowo-żebrowym (w zakrystii i pomieszczeniu pod wieżą). Ściany nawy artykułowane są pilastrami zwieńczonymi odcinkami gzymsu. Chór muzyczny z tralkową balustradą o łamanej linii falistej, od wsch. wsparty jest na dwóch czworobocznych słupach, od zach. na trzech półkolistych arkadach.

Wyposażenie wnętrza ma jednolity, utrzymany w stylizacji barokowej, charakter. W jego skład wchodzi: niearchitektoniczny neobarokowy ołtarz główny składający się z obrazu w rozbudowanej, ażurowej ramie flankowanej rzeźbami (1952 r.), niearchitektoniczny ołtarz boczny, ambona z rzeźbami ewangelistów na koszu (1721 r.) oraz neobarokowe ławki kościelne (1933-1934)³.

- **Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Rozkochowie, ul. Wiejska**

³ Aleksandra Ziółkowska, OT NID w Opolu, 29.12.2014 r.

Zdjęcia 2, 3. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Rozkochowie, ul. Wiejska

Wzmianki o kościele w Rozkochowie pochodzą z XIV wieku. Obecna świątynia zbudowana została w XVIII w. Podczas działań wojennych (1944 r.) i nalotów na znajdujące się niedaleko zakłady w Kędzierzynie-Koźlu budowla została spalona. Kościół odbudowano w 1947 r. z dobudowaniem nowej zakrystii i wieży wraz ze znajdującymi się przy niej dobudówkami.

Kościół usytuowany został w centrum miejscowości na zbliżonym do owalu placu otoczonym murem z czterema wejściami. Jedna z bramek od ulicy Wiejskiej zwieńczona została szczytem o linii wklęsło-wypukłej i wolutami.

Świątynia zbudowana została na planie prostokąta z węższym, prosto zakończonym prezbiterium znajdującym się po stronie płd.-wsch. i czworoboczną wieżą od północnego zachodu. Po obu stronach wieży znajdują się prostokątne przybudówki, a po stronie południowej kościoła, obejmująca część prezbiterium i nawę, zakrystia. Nawa i prezbiterium nakryte są dachami trójpołaciowymi o różnej wysokości. Nad dobudówkami i częścią zakrystii znajdują się dachy pulpitarne, pozostała część zakrystii nakryta jest dachem płaskim; na wieży znajduje się dach namiotowy. Odbudowa kościoła 1947 r., kiedy to postawiona została nowa wieża wraz z dobudówkami oraz zakrystia, pozbawiła go cech stylowych. Kościół jest murowany z cegły, otynkowany ze ścianami o dekoracji ramowej; w nawie znajdują się otwory okienne o łuku pełnym, w opaskach z kluczem. Fasada kościoła jest trójosiowa z trójkondygnacyjną wieżą w osi środkowej i flankującymi ją niższymi dobudówkami. W dolnej kondygnacji znajdują się zamknięte łukiem pełnym otwory wejściowe, z których środkowy obwiedziony jest uskokowym portalem. W drugiej kondygnacji wieży, na jej osi, znajduje się wąskie okienko zamknięte łukiem pełnym, w trzeciej kondygnacji umieszczone zostały trzy analogiczne otwory okienne, nad którymi znajduje się tarcza zegarowa. Na bocznych ścianach w górnej kondygnacji wieży znajdują się po dwa otwory okienne. Wnętrze kościoła jest jednoprzestrzenne z nawą nakrytą deskowanym stropem i prezbiterium ze sklepieniem kolebkowym z lunetami. W płn.-zach. części kościoła znajduje się empora organowa z balustradą o linii wypukłej.

We wnętrzu zachowały się barokowe obrazy i krzyżki. Na uwagę zasługuje, znajdująca się obecnie w kościele, a przeniesiona z pałacu, żeliwna płyta z płaskorzeźbionym przedstawieniem Sądu Salomona oraz kompozycja ołtarza głównego składająca się z pełnoplastycznych rzeźb Matki Boskiej i św. Katarzyny

w otoczeniu aniołów umieszczonych bezpośrednio na ścianie prezbiterium i podobnie zakomponowanych ołtarzy bocznych⁴.

• **Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Straduni, ul. Opolska**

Zdjęcia nr 4, 5. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Straduni, ul. Opolska

Neogotycki kościół wybudowany w 1922 r. przez mieszkańców wsi. Jest pewna podobno autentyczna historia, która wiąże się z budową kościoła. Prawdopodobnie 13.09.1921 r. stary młynarz Umlauf skończył pracę na godzinę przed północą. Zmęczony wyszedł z młyna i usiadł na ławce. Nad stodołą ukazał mu się żarzący słup ognia, który długo utrzymywał się na niebie. Prerażony poszedł do znajomych, a z nimi do bogatego karczmarza we wsi – Aleksandra Woszczyny. Po długiej dyskusji doszli do wniosku, że ów słup ognia wskazywał miejsce, gdzie powinna zostać wybudowana świątynia i w miejscu tym wybudowali kościół.

Architektoniczne nawiązanie do stylu późnego gotyku. Kościół murowany z cegły, na podmurówce kamieniem. Jednonawowy z węższym, poligonalnie zamkniętym prezbiterium, zakrystią nakrytą pulpitowym dachem (nadbudowana) i wieżową fasadą. Ściany oszkarpowane. Dach główny dwuspadowy, dach prezbiterium dwuspadowy, nad apsydą wielopołaciowy, wieża nakryta ostrosłupowym hełmem. Ściany przeprute ostrołuczными oknami umieszczonymi w rozglifionych, otynkowanych węgarach; w ich zwieńczeniu szeroki fryz ceglanych prostokątów na tynkowanym tle. W szczycie fasady ostrołuczne, ceglane blendy. Ściany wieży ujęte w szerokie lizeny, z tarczą zegara w górnej części jej fasady. W zwieńczeniu wieży fryz z blend biforialnych o tynkowanym wnętrzu. Ostrołuczny portal w przyziemiu wieży, wielokrotnie profilowany, z tynkowanym tympanonem, zwieńczony wimpergą o polu zdobionym ceglana kratownicą.

Do najcenniejszych zabytków w kościele należą: obraz Serca Pana Jezusa, figury – Najświętszej Marii Panny i św. Józefa, ołtarz franciszkański z obrazem Chrystusa zdjętego z krzyża przez Józefa z Arymatei, ołtarz maryjny z figurami św. Agnieszki i św. Alojzego oraz obraz Najświętszej Marii Panny. Z wieży kościelnej w południe możemy posłuchać bicia dzwonów, z których jeden pochodzi z 1813 r. i został przeniesiony z pobliskiej dwukondygnacyjnej kaplicy – dzwonnicy.

⁴ Aleksandra Ziółkowska, OT NID w Opolu, 29.12.2014 r.

• **Kościół parafialny pw. św. Walentego w Walcach, ul. Opolska**

Zdjęcia nr 6, 7. Kościół parafialny pw. św. Walentego w Walcach, ul. Opolska

Pierwsze wzmianki o istnieniu kościoła i parafii Walce są dużo wcześniejsze i pochodzą z 1330 r. Pierwsza świątynia była najprawdopodobniej drewniana i znajdowała się na starym, przykościelnym cmentarzu. Wybudowany z czerwonej cegły w 1894 r., neogotycki kościół św. Walentego. Właścicielem Walce był wówczas Franz von Kochtitzky. Dwukrotnie, w latach 1703 oraz 1862 został strawiony przez pożar.

Obecna murowana świątynia zbudowana z czerwonej cegły powstała w latach 1892-1894. Trzy lata po zbudowaniu kościoła na jego wieżę zostały wciągnięte trzy dzwony: Leo, Georg i Rudolf. Niestety podczas II wojny światowej w 1942 r. dzwony te zostały zdjęte i przetopione na potrzeby wojenne. Nowe dzwony o nazwach Walenty, Maria i Paweł zostały ufundowane przez parafian ze wsi Walce, Grocholubia i Zabierzewa. Zostały poświęcone i zawieszono w październiku 1966 r.

Założony na planie prostokąta, z krótkim prezbiterium zamkniętym trójbocznie, przy którym od płn. założona na planie kwadratu wieża, od płd. prostokątna zakrystia z przedsionkiem od wsch. Od wsch. kwadratowa kruchta wejścia głównego, ujęta z obu stron zamkniętymi trójbocznie wieżyczkami schodowymi. Bryła rozczłonkowana, złożona ze zróżnicowanych wysokością i kształtem poszczególnych członów budowli. Nad całością dominuje wysoka, pięciokondygnacyjna wieża, kryta hełmem ostrosłupowym zwieńczonym kulą i krzyżem. Elewacje na kamiennym cokole, murowane z czerwonej cegły ceramicznej w wątku kowadełkowym. Dekoracja architektoniczna wyrobiona w cegle i z kształtek ceramicznych (gzymsy, fryzy).

Za szczególnie cenne w obecnym kościele uważa się dzwon spiżowy z 1586 r., jak również późnobarokowy lichtarz na świecę paschalną. Swym pięknem urzekają kolorowe witraże z podobiznami świętych: Teresy, Agnieszki, Małgorzaty i Doroty. W świątyni na uwagę zasługują piękne witraże z podobiznami świętych, ołtarz główny pw. św. Walentego, ołtarz boczny pw. Matki Boskiej Różańcowej, ołtarz boczny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ołtarz boczny z Grobem Chrystusa.

II. ZESPOŁY ZABUDOWY REZYDENCJONALNEJ

• **Zespół dworsko-folwarczny w Dobieszowicach, ul. Kozielska 32**

W 1857 r. właścicielem majątku w Dobieszowicach był hrabia Manfred von Seherr-Thoss. Być może to właśnie on ufundował istniejący do dziś niewielki neogotycki dwór, którego czas powstania szacuje się na 2 poł. XIX w. Pomiędzy 1858 a 1861 r. posiadłość przeszła w ręce rodziny Deloch. Członkowie tego rodu pozostali właścicielami dóbr do końca drugiej wojny światowej. Według księgi adresowej z 1937 r. majątek

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

---

należał do Ludwiga Deloch-Dobersdorf. W tym czasie posiadłość liczyła 327,4 ha, w tym 260 ha pól uprawnych, 31 ha łąk, 10 ha pastwisk, 3,9 ha stawów, 4,5 ha lasu, 1,5 ha parku i ogrodu, 9,25 ha dróg, podwórzki gospodarczych i nieużytków, 6,75 ha łąziny. Po zakończeniu drugiej wojny światowej majątek przejęło państwo polskie. Obecnie dwór jest własnością prywatną.

Dwór w zespole

Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole w Dobieszowicach, ul. Kozielska 32

Budynek murowany z cegły, potynkowany, wzniesiony na planie prostokąta, ze znacznymi ryzalitami na osiach elewacji frontowej i ogrodowej oraz ryzalitem w elewacji bocznej. Dwór podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachami dwuspadowymi. Budynek znacznie przekształcony, za wyjątkiem niewielkich szkarp pozbawiony pierwotnych podziałów i detali, w drugiej kondygnacji zmieniono również wielkość otworów okiennych. Obecnie własność prywatna, brak możliwości zwiedzania, teren ogrodzony. W otoczeniu dworu budynki gospodarcze dawnego folwarku.

• Zespół pałacowo-parkowy wraz z zabudową folwarczną w Rozkochowie, ul. Głogowska

Zdjęcia nr 9, 10. Pałac w zespole w Rozkochowie, ul. Głogowska

Zdjęcia nr 11, 12. Bud. mieszkalno-gospodarczy i gospodarczy w zespole w Rozkochowie, ul. Głogowska

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

Dobra ziemskie, na których obecnie znajduje się założenie pałacowo-parkowe były w posiadaniu rodziny von Redern od 1568 r. Tereny te od 1688 r. znajdowały się w rękach ks.v. Pücklera, ostatecznie 1851-1945 należały do rodziny v. Seherr - Thoss.

Pałac składa się z trzech skrzydeł obejmujących dziedziniec honorowy z podjazdem. Budynek murowany z cegły, otynkowany, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, nakryty wysokimi dachami mansardowymi. Korpus główny zbudowany na planie wydłużonego prostokąta, z dziewięcioosiową fasadą, w której centralnie umieszczono trzyosiowy czworoboczny ryzalit o zaokrąglonych narożach. W ryzalicie znajduje się główne wejście do pałacu, ponad nim katusz z datą 1734. Nad ryzalitem góruje czworoboczna wieża o ściętych narożnikach z lizenami i gzymsem koronującym, otaczającym tarcze zegarowe. Wieżę pierwotnie wieńczył baniasty hełm, niezachowany. Krótsze skrzydła boczne wyrastają pod kątem prostym z naroży korpusu głównego. Elewacje frontowe skrzydeł trzyosiowe, elewacje od strony dziedzińca pięćosiowe, elewacje zewnętrzne dziewięćosiowe. Elewacja ogrodowa pałacu trzynastoosiowa, z trzyosiowym ryzalitem środkowym zaakcentowanym pilastrami w porządku toskańskim i balkonem wspartym na czterech filarach. Budynek posiada ślady dawnych podziałów i zdobień elewacji w postaci zachowanych fragmentarycznie lizen, pilastrów, gzymśów oraz częściowo zatynkowanego sgraffita. Zachowany układ wnętrz jednotraktowy, z korytarzami od strony dziedzińca, jedynie z skrzydła płn.-wsch. częściowo zmieniony. Na osi sięń przelotowa z dwubiegową klatką schodową w ryzalicie. Wnętrza przyziemia nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami i kolebkowo-krzyżowymi. Pomieszczenia drugiej, wyższej, reprezentacyjnej kondygnacji (tzw. piano nobile) nakryte stropami. W latach 60-tych XX w. we wnętrzach zachowane były fragmenty dekoracji stiukowej o motywach roślinnych i stiukowych, portale i ozdobne obramienia otworów drzwiowych oraz jeden kominek.

Pałac otacza rozległy zaniedbany park o powierzchni 16 ha. Od wsch. i płn. znajdują się zabudowania dawnego folwarku: spichlerz, obora z częścią mieszkalną, stajnia, zabudowania gorzelnii. Folwark jest obecnie użytkowany przez gospodarstwo rolne. Pałac z parkiem stanowi własność prywatną, teren jest ogrodzony, nie ma możliwości zwiedzania. W skład zachowanej zabudowy gospodarczej folwarku wchodzi: dwa budynki mieszkalno-gospodarcze oraz stodoła z końca XIX w.

• Zespół dworsko-folwarczny w Walcach, Plac Górny

Zdjęcie nr 13. Dwór w zespole w Walcach, Plac Górny 8

Dwór z Walcach wzniesiony najprawdopodobniej w 2 poł. XVIII w., usytuowany w centralnej części wsi na zachodnim stoku niewielkiego wzniesienia, był remontowany i gruntownie odnawiany w 1 poł. XX w. Budynek był siedzibą zarządcy majątku. Budynek parterowy, o konstrukcji szkieletowej, potynkowany, częściowo podpiwniczony, kryty dachem mansardowym z powiekami i współczesnymi lukarnami. Założony na

planie prostokąta z sienią na osi. Układ wnętrz dwutraktowy z centralną sienią. Obecnie zadbane dwór jest własnością prywatną i można go zobaczyć tylko z zewnątrz.

Zabudowę uzupełniają budynki gospodarcze folwarku, nieobjęte ochroną konserwatorską.

• **Zespół folwarczny w Brożcu, ul. Reymonta**

Zespół folwarczny należał do majątku Oppersdorfów, zlokalizowany był w zach. części wsi. Zabudowa gospodarcza skoncentrowana była wokół czworobocznego podwórza, ukształtowała się w poł. XIX w. Do czasów dzisiejszych zachowała się obora, spichlerz, stodoły i rządówka. Budynki częściowo przebudowane, najlepiej zachowany jest spichlerz, w którym mieści się Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystyki w Brożcu.

Działająca w folwarku gorzelnia (istniejąca już w 1865 r.) była powiązana funkcjonalnie i technologicznie z przyległym do niej od półn. spichlerzem. Ten kompleks dwóch budynków produkcji rolno-spożywczej usytuowany był w półd. pierzei czworobocznego podwórza gospodarczego.

Spichlerz folwarczny w zespole

Zdjęcie nr 14. Spichlerz folwarczny w zespole w Broźcu, ul. Reymonta 95

Spichlerz folwarczny wzniesiono ok. poł. XIX w. Usytuowany na terenie folwarku w płd. pierzei podwórza gospodarczego. Wolnostojący, murowany z cegły i kamienia wapiennego z regularnych ciosów kamiennych. Dwukondygnacyjny, podpiwniczony, kryty wysokim dachem dwuspadowym. Założony na planie prostokąta, wewnątrz jednoprzestrzenne, dzielone dwoma rzędami drewnianych słupów. W piwnicach sklepienia żaglaste wsparte na murowanych słupach, w wyższych kondygnacjach drewniane stropy nagie. Elewacja frontowa 5-osiowa, w osiach małe, prostokątne otwory okienne, w osi środkowej prostokątny otwór wejściowy. Nadproża otworów okiennych i drzwiowych z czerwonej cegły ceramicznej, nad nimi proste odcinki ceglane. Nad otworem drzwiowym linearny motyw dekoracyjny wykonany z czerwonej cegły ceramicznej w formie łuku ostrego, w którego polu krzyż łaćniński. Elewacje szczytowe trójosiowe, z regularnym rytmem trzech poziomów otworów okiennych. Elewacja tylna stanowi nieotynkowaną ścianę ze śladami po rozbiórce przylegającej doń gorzelni. Jest unikalnym na Opolszczyźnie przykładem spichrza kamiennego. Zachował oryginalne rozwiązania budowlane i konstrukcyjne. Ze względu na te wybitne wartości obiekt został objęty ochroną. W latach 2017-2018 budynek został przebudowany i rozbudowany oraz dokonano zmiany sposobu użytkowania pomieszczeń gospodarczych budynku (przekształcono na pomieszczenia muzealne). Realizacja została przeprowadzona w ramach projektu „Zagospodarowanie budynku zabytkowego spichlerza w Broźcu”. Celem projektu jest ochrona, zachowanie oraz upowszechnianie dziedzictwa wsi opolskiej w Aglomeracji i regionie opolskim. W budynku uruchomiono Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystycznego.

III. KAPLICZKI, KRZYŻE, FIGURY PRZYDROŻNE

Kapliczki stanowią trwałe element polskiego krajobrazu. Są znakiem wiary przodków, elementem ich kultury i wierności tradycji. Często są świadkami historii ziem, świadectwem szczególnych wydarzeń. Powstawały spontanicznie, jako przejaw zbiorowej lub prywatnej inicjatywy. Najstarsze były budowane z inicjatywy elit społecznych, dopiero później stały się domeną kultury chłopskiej. Są dziełami różnej jakości, poczynając od rutynowych warsztatów doby baroku, poprzez spontaniczne dzieła twórców ludowych, aż po wyroby współczesne. Należą do obiektów ruchomych, ale są połączone na stałe z gruntem, funkcjonując w otwartej przestrzeni.

Dopełnieniem wiejskiego krajobrazu gminy Walce są licznie występujące kapliczki. Najczęściej mają one charakter małych budyneczków ustawionych w bezpośrednim sąsiedztwie budynku mieszkalnego, są to zazwyczaj budowle jednokondygnacyjne, murowane, założone na planie prostokąta, zwieńczone daszkiem dwuspadowym, z prostokątnym lub zamkniętym łukowo otworem drzwiowym. Typ ten reprezentują kapliczki

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

w Kromoławie przy domach nr 30, 40, 80, w Brożcu przy domach nr 38 i 62, w Ćwierciu przy domu nr 5, w Rozkochowie przy ul. Opolskiej 7, 9, 31, w Straduni przy ul. Powstańców Śląskich 1 i 25. Jedna z kapliczek w Straduni posiada ponadto wysoką dzwonnice. Osobną grupę stanowią kapliczki – dzwonnice o charakterze wieżowym budowane w tradycji barokowej. Poszczególne kondygnacje, coraz węższe, dzielone gzymsami i uskokami posiadają ozdobniej opracowane zwieńczenia. Do grupy tej należą kapliczki – dzwonnice w Zabierzowie i Grocholubiu. Ciekawą grupę stanowią także kapliczki dzwonnice o jednokondygnacyjnej, zwartej bryle, zwieńczone wieżyczką lub latarnią. Obiektem tego typu jest kapliczka usytuowana pośrodku wsi w Dobieszowicach czy obok domu nr 83 w Kromoławie. Część kapliczek reprezentuje tzw. typ słupowy. Niektóre zlokalizowane są przy drogach między miejscowościami inne w sąsiedztwie domów, np. kapliczki obok domów przy ul. Głównej nr 57 i ul. Górnej 40 w Dobieszowicach lub przy drodze ze Stradunii do Grocholubia.

Do gminnej ewidencji zabytków zostało wpisanych 22 różnego rodzaju kapliczek.

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Walce nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.4.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Walce znajduje się 20 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, w tym 7 stanowisk archeologicznych (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Walce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT	NUMER I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Brożec	ul. Reymonta 52	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	585/59 z dnia 01.07.1959 r. 1064/66 z dnia 18.01.1966 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

2	Brożec	ul. Polna/ ul. Konopnickiej, przy skrzyżowaniu	kapliczka	71/2008 z dnia 06.08.2008 r.	
3	Brożec	ul. Reymonta 95	spichlerz folwarczny	29/2004 z dnia 24.08.2004 r.	
4	Dobieszowice	ul. Kozielska	dwór wraz z budynkiem gospodarczym, oficyną oraz otoczeniem w obrębie działek nr 53/1, 53/2, 53/3, 53/5, 100/4, 100/5, 100/6, 100/11, 100/13	288/2018 z 30.11.2018 r.	
5	Dobieszowice	ul. Górna/ ul. Główna, przy skrzyżowaniu	kapliczka (w centrum wsi)	2329/94 z dnia 05.04.1994 r.	
6	Dobieszowice	ul. Kozielska 10-12	dom (rządówka)	1619/66 z dnia 20.09.1966 r.	
7	Dobieszowice	ul. Kozielska 10-32	spichlerz folwarczny	1620/66 z dnia 20.09.1966 r.	
8	Kromolów	k. nr 83	kapliczka dzwonnica	64/2008 z dnia 28.04.2008 r.	
9	Rozkochów	ul. Głogowska	pałac	596/59 z dnia 16.10.1959 r. 836/64 z dnia 05.05.1964 r.	
10	Rozkochów	ul. Głogowska	park	184/88 z dnia 07.11.1988 r.	
11	Rozkochów	ul. Wiejska	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	593/59 z dnia 16.10.1959 r. 1067/66 z dnia 18.01.1966 r.	
12	Walce	ul. Opolska	kościół pw. św. Walentego	158/2011 z dnia 11.04.2011 r.	
13	Walce	ul. Plac Górny 8	dwór	1009/65 z dnia 07.05.1965 r.	
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE					
14	Grocholub	nr stanowiska 6/17	osada	kultura pucharów lejkowatych, kultura ceramiki sznurowej, średniowiecze	A-756/87 z dnia 16.05.1987 r.
15	Stradunia	nr stanowiska 10/24	osada	neolit, późny okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A-611/83 z dnia 31.12.1983 r.
16	Stradunia	nr stanowiska 16/30	osada	neolit, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, średniowiecze	A-608/83 z dnia 31.12.1983 r.
17	Stradunia	nr stanowiska 19/33	osada	neolit (kultura pucharów lejkowatych)	A-610/83 z dnia 31.12.1983 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

18	Stradunia	nr stanowiska 20/103	osada	XI-XII, XIV-XV w.	A-700/86 z dnia 14.04.1986 r.
19	Stradunia	nr stanowiska 21/34	osada	okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A-609/83 z dnia 31.12.1983 r.
20	Stradunia	nr stanowiska 7/21	osada	neolit (kultura pucharów lejkowatych), późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska), wczesne średniowiecze (IX-XII w.), średniowiecze (XIV-XV w.)	A-615/84 z dnia 30.01.1984 r.

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujący historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki, a także np. piece czy kominki.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu gminy Walce wpisane zostały do rejestru zabytków ruchomych województwa opolskiego. Stanowią one wyposażenie dwóch kościołów: wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych w Brożcu z 1779 r. oraz wyposażenie kościoła św. Walentego w Walcach. Natomiast indywidualnym wpisem objęto rzeźbę św. Jana Nepomucena w Walcach (Tabela nr 3). Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Opolu.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Walce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Brożec	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych	Ks.B.t.VI-910/93 z 04.06.1993 r. Ks.B.t. II-180/10 z 08.02.2010 r.
2	Walce	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Walentego	Ks. B. t. III-189/1-35/10 z 06.04.2010 r.
3	Walce	rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks. B. t. I-160/59 z 22.10. 1959 r.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające ww. rozporządzenie.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 r. Nr 75, poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu o warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Walce (GEZ) została opracowana w 2012 r., zaktualizowana w 2017 r. Przy opracowaniu GPOnZ dokonano aktualizacji ewidencji. Ewidencja została opracowana zgodnie z zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

---

zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Spis obiektów ujętych w GEZ przedstawia Załącznik nr 1 i Załącznik nr 2 (stanowiska archeologiczne).

• ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Od końca lat 70. XX w. wdrażany jest program tzw. AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) – podział terenu całej Polski na pola, na których prowadzi się badania powierzchniowe. Ma na celu lokalizację stanowisk archeologicznych. Wszystkie zlokalizowane stanowiska powinny być ujęte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i uwzględnione w gminnych ewidencjach zabytków. Baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań i weryfikacji badań wcześniejszych.

Wśród zabytków archeologicznych wyróżnić można dwa typy: ruchome i nieruchome. Zabytki ruchome to wszelkiego rodzaju przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, zarówno wytwory pracy ludzkiej, takie jak naczynia, narzędzia, ozdoby, broń itp., jak i tzw. ekofakty – występujące na stanowisku pozostałości organiczne i nieorganiczne pochodzące ze środowiska naturalnego.

Z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego szczególnie problem stwarzają nieruchome zabytki archeologiczne, czyli materialne pozostałości dawnego środowiska osadniczego. Ze względu na pełnione dawniej funkcje wyróżniamy: grodziska – pozostałości grodów, cmentarzyska, pozostałości osad wiejskich, miast itd. Można je podzielić na zabytki niewidoczne w krajobrazie i widoczne – zabytki o własnej formie krajobrazowej: głównie są to pozostałości dawnych konstrukcji o różnorodnym przeznaczeniu, takich jak wały kamienne, ziemne, drewniano-ziemne, pozostałości infrastruktury osadniczej, mostów, dróg, grobli, a także ślady związane z kulturą symboliczną w postaci pozostałości miejsc kultu, cmentarzy (nasypy kurhanów), itp. Stanowią one około 10% znanych stanowisk archeologicznych.

Ewidencję zabytków archeologicznych prowadzi Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu, systematycznie uzupełniając dokumentację w tym zakresie. Ewidencja ta oparta jest na programie tzw. AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski). Efektem dotychczasowych badań przeprowadzonych w ramach projektu AZP na terenie gminy Walce było odkrycie 69 stanowisk archeologicznych o zróżnicowanym znaczeniu, w tym 7 stanowisk wpisanych do rejestru zabytków (Załącznik nr 2).

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

ZASADY OCHRONY STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku

archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – art. 31. ustawy o ochronie zabytków.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu – art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzennego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.5.1. Obiekty stanowiące własność gminy

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

---

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Walce;

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Walce.

Gmina Walce jest właścicielem 15 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 4 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 4).

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Walce jest właścicielem

LP.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES, NR DZIAŁKI	OBIEKT	WŁAŚCICIEL DZIAŁKI
1	Brożec, przy skrzyżowaniu ul. Polnej i Konopnickiej, dz. nr 1291 km. 12	kapliczka	Gmina
2	Brożec, przy ul. Reymonta, naprzeciwko domu nr 40, dz. nr 1225/2	pomnik poległym żołnierzom I i II wojny światowej	Gmina
3	Brożec, ul. Reymonta nr 65	szkoła	Gmina
4	Brożec, ul. Reymonta nr 95 dz. nr 1154/17	spichlerz w zespole folwarcznym	Gmina
5	Brożec, przy ul. Reymonta nr 95 dz. nr 1154/17	obora w zespole folwarcznym	Gmina
6	Brożec, przy ul. Reymonta nr 95 dz. nr 1154/17	stodoły w zespole folwarcznym	Gmina
7	Dobieszowice przy skrzyżowaniu ul. Głównej i Górnej, dz. nr 87	kapliczka	Gmina
8	Dobieszowice, obok domu przy ul. Głównej nr 57, dz. nr 419	kapliczka	Gmina
9	Grocholub, obok domu przy ul. Opolskiej 33 dz. nr 498	kapliczka – dzwonnica	Gmina
10	Grocholub, ul. Opolska, dz. nr 492	pomnik poległym żołnierzom I wojny światowej	Gmina
11	Grocholub, ul. Opolska 19, dz. nr 407	dawna szkoła	Gmina
12	Kromołów, pośrodku wsi, naprzeciw domu nr 83, dz. nr 407	kapliczka - dzwonnica	Gmina
13	Kromołów nr 51, dz. nr 539	dawna szkoła	Gmina
14	Kromołów nr 50a, dz. nr 574	remiza strażacka	Gmina
15	Rozkochów, ul. Wiejska 28, dz. nr 87	dawna szkoła	Gmina

* obiekt zaznaczony na niebiesko wpisany jest do rejestru zabytków

W miarę możliwości gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całość przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Wyrazem świadomej polityki gminy Walce w zakresie ochrony zabytków są działania aktywizujące właścicieli obiektów zabytkowych. Cel ten jest realizowany w drodze przydzielania dotacji z budżetu gminy zgodnie z uchwałą nr XL/273/10 Rady Gminy Walce z dnia 12 listopada 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

W sumie w latach 2017-2019 na opiekę i ochronę zabytków przeznaczono **1.330.384,96 zł:**

1. Przekazano dotacje na prace konserwatorskie i restauratorskie ołtarza głównego z kościoła parafialnego pw. Św. Walentego w Walcach” – 40 000 zł – 2019 rok.
2. Wykonano remonty:
  - Stodoły w Brożcu – 17.319,50 zł – 2017 i 2018 rok,
  - Zagospodarowania zabytkowego spichlerza w Brożcu – wartość zadania 1.258.760,46 zł.
3. Dofinansowanie EFRR ogółem 973.673,73 zł:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

- Kapliczki przy ul. Głównej w Dobieszowicach – 4.305,00 zł – 2018 rok,
- Pomnika ofiar I wojny światowej przy ul. Opolskiej w Grocholubiu – 10.000,00 zł – 2019 rok.

5.6. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez wspólnoty w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz samorządowych jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Niestety dziedzictwo niematerialne stosunkowo od niedawna podlega ochronie prawnej, stąd z reguły, w większości regionów nie prowadzono nad nim szczegółowych badań.

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane min. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru. Spośród wielu obrzędów do dnia dzisiejszego w gminie Walce obchodzi się czy coroczne dożynki. Żywy jest zwyczaj:

- zwyczaj Wielkiego Tygodnia i Wielkanocy: obmywanie nóg rodzicom, palenie żuru, całowanie ponbóczka, świecenie potrwa wielkanocnych, robienie kroszonek, sikanie, szukanie zajączka, klekotanie, warsztaty kroszonkarskie,
- topienie marzanny i chodzenie z goikiem,
- skubanie pierza.

We wsiach gminy funkcjonują Kluby Wiejskie, które za cel stawiają sobie kultywowanie tradycji, folkloru, i wartości kultury ludowej, jaką jest muzyka i śpiew. Wśród mieszkańców wsi oprócz języka polskiego i języka niemieckiego dominuje gwara śląska. Kultywowane są tradycje związane z wykonywaniem tradycyjnych zawodów tj. izolarz, masarz, murarz, stolarz, cieśle, kowal. Przetrwiała również tradycja rękodzielnicza tj. haft czy kroszonkarstwo.

Zachowanymi niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego pozostały nazwy geograficzne i historyczne są one nośnikami tradycji, świadectwem minionych pokoleń oraz historii i wielokulturowości regionu. Sposobem ich utrwalenia i zachowania jest możliwość wpisu do rejestru zabytków (art. 9 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

• KULTURA

Kultura odgrywa wielką rolę w budowaniu tożsamości i samo identyfikacji mieszkańców. Dzięki niej następuje integracja ludzi z miejscem zamieszkania. Pełni również rolę promocji miasta i regionu, przedstawiając unikalne dla tego regionu obyczaje, sztukę czy rekonstrukcje wydarzeń historycznych. Sfera kultury gminy Walce jest złożona i charakteryzuje się bogactwem różnorodności form.

Główną jednostką prowadzącą działalność kulturalną na obszarze gminy jest Gminny Ośrodek Kultury w Walcach (GOK), ul. Opolska 23A w Walcach. Działalność GOK to przede wszystkim organizacja festynów, festiwali, dożynek oraz prowadzenie kół zainteresowań i zespołów artystycznych. W budynku GOK znajduje

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

się duża sala z 300 miejscami na widowni i sceną kawiarenka na 40 miejsc, dobrze wyposażone zaplecze kuchenne, garderoby, toalety. Obok obiektu znajdują się dwa duże parkingi.

Przy GOK działają zespoły takie jak:

- Zespół Capri – wspierany jest przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim. Capri występuje na uroczystościach rodzinnych, imprezach gminnych, powiatowych, wojewódzkich, krajowych oraz zagranicznych;
- Orkiestra Dęta Gminy Walce – została założona w 2010 r.;
- Zespół folklorystyczny Walczanki – jeden z najdłużej działających i najbardziej utytułowanych zespołów na Opolszczyźnie działający przy kole DFK Walcen;
- Zespół ludowy Waleckie Seniorki – powstał w 2010 r.;
- Chór mieszany Broschi Chorus - założony został w 1991 r. Chór działa przy kole DFK Broschütz;
- Dziecięcy Zespół Taneczny Przecinek z Brożca – zespół istnieje o 1991 r. Wspierany jest przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim koło DFK Broschütz.

W gminie działają także:

- Zespół ludowy Heimatmelodie – powstał w 1991 r. w Walcach;
- Zespół wokalny-instrumentalny Złote nutki – działa przy Publicznej Szkole Podstawowej w Walcach.

Ważną rolę w obszarze kultury i turystyki pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Walcach, wraz z filiami w Straduni, Rozkochowie i Brożcu.

Nową instytucją zajmującą się krzewieniem kultury jest Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystycznego w Brożcu (ul. Reymonta 95). Centrum mieści się w zabytkowym budynku spichlerza, który wpisany jest do rejestru zabytków województwa opolskiego. Zabytek stanowi własność Gminy Walce. Celem działalności Centrum jest m.in.: popularyzacja wiedzy o historii i kulturze Śląska Opolskiego, z uwzględnieniem historii lokalnej obszaru gminy Walce, organizacja wystaw stałych i czasowych, imprez kulturalnych oraz podejmowanie działań wspierających rozwój turystyki. W Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystycznego, zostało utworzone muzeum sprzętu rzemieślniczego i rolniczego, w którym urządzona została wystawa zabytkowych narzędzi rolniczych, sprzętów gospodarstwa domowego i strojów ludowych. Prowadzone są także zajęcia edukacyjne. Dodatkowo została stworzona aplikacją mobilną „Mobilny spichlerz w Brożcu”.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Walce. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu – konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY WALCE	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • zachowane w znacznym stopniu historyczne układy wsi; • zrewitalizowany zabytkowy spichlerz w Broźcu, pełniący obecnie funkcję Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystycznego w Broźcu; • przebiegające przez gminę szlaki turystyczne; • aktywna działalność m.in.: Gminnego Ośrodka Kultury w Walcach, Gminnej Biblioteki Publicznej w Walcach wraz z filiami w Straduni, Rozkochowie i Broźcu, Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystycznego w Broźcu; • bogata gama imprez o charakterze kulturowym; • System Informacji Przestrzennej; • aplikacja Mobilny Spichlerz; • korzystne położenie, w obrębie Aglomeracji Opolskiej; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej; • obowiązująca uchwała w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub 	<ul style="list-style-type: none"> • stan zabezpieczenia niektórych obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej zabudowy; • budynki występujące w gminnej ewidencji zabytków, które są własnością prywatną wymagają przeprowadzenia prac zabezpieczających, jak i wyeksponowania ich walorów; • brak możliwości przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane obiektom ujętym w gminnej ewidencji zabytków; • niewielka baza noclegowa i gastronomiczna dla turystów; • brak ścieżek pieszo-rowerowych.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

<p>roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Kraina św. Anny”. 	
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • dobry węzeł komunikacyjny; • występowanie wysokiej klasy obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • dynamicznie rozwijającą się działalność kulturalna; • dogodne warunki dla rozwijania turystyki oraz agroturystyki; • rozbudowa ścieżek i tras rowerowych, pieszych; • malowniczy krajobraz sprzyjający rozwojowi turystyki i rekreacji; • kreatywność inwestorów turystycznych; • zwiększający się napływ turystów; • rozszerzenie oferty kulturalnej i turystycznej; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • rozwój współpracy między władzami gminy Walce z władzami powiatu krapkowickiego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki 	<ul style="list-style-type: none"> • brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • niewystarczający poziom obsługi mieszkańców i turystów; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatrącanie więzi z regionem; • często występujące anomalie pogodowe i zmieniający się klimat; • odchodzenie od miejscowej tradycji w budownictwie przy budynkach nowopowstałych lub modernizowanych; • postępująca degradacja stanowisk archeologicznych.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

<p>nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie i obiekty ujęte w gminne ewidencji zabytków;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków – organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych. 	
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Polityka gminy w zakresie ochrony zabytków w perspektywie długofalowej powinna być przede wszystkim nakierowana z jednej strony na zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, jego ochronę przed degradacją, systematyczną poprawę stanu technicznego – remonty, odbudowy, adaptacje i rewitalizacje, z drugiej strony na wielotorową edukację kulturalną, która jest kluczem do ogólnej poprawy sytuacji w przestrzeni publicznej. Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

W GPOnZ wyznaczono trzy priorytety, kierunki działań oraz zadania, co stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Walce na lata 2017-2020. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 6, 7 i 8.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi priorytetami:

PRIORYTET I: Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego gminy.

PRIORYTET II: Zarządzanie krajobrazem kulturowym gminy.

PRIORYTET III: Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy.

Tabela nr 6. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego gminy.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich	Utrzymanie obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Walce (Tabela nr 4) we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich.	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, wartość zaplanowanych/poniesionych wydatków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

zachowania.	Rewaloryzacja kapliczek położonych na terenie gminy Walce.	Jakie obiekty wyremontowano, wartość zaplanowanych/poniesionych środków, z kim współpracowano, czy otrzymano i skąd dofinansowanie
	Prowadzenie nadzoru archeologicznego nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, a stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych.	Ilość przeprowadzonych nadzorów, ilość realizowanych prac ziemnych
	Kontrolowanie przez władze gminy dbałości o zabytki. Na gminie spoczywa ustawowy obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. Władze gminy zobowiązane są do prowadzenia własnych inwestycji zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi, jak również do nadzorowania i eliminowania prac prowadzonych przez inne podmioty, które szkodziłyby substancji zabytkowej. Powinny również natychmiastowo reagować na brak należytej dbałości właścicieli o bieżące utrzymanie zabytków i zapobiegać degradacji krajobrazu kulturowego.	Jakie inwestycje zaplanowano, jakie zrealizowano, dla jakich obiektów, ilość przeznaczonych środków, czy konieczne były interwencje
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów.	Z kim współpracowano, jakie obiekty udostępniono, w jakiej formie
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
	Oznakować w Systemie Informacji Przestrzennej obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowiska archeologiczne.	Czy oznakowano obiekty

Tabela nr 7. Zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Zarządzanie krajobrazem kulturowym gminy.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	Administracyjne egzekwowanie rygorów określonych m.in. w planach zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie wysokości zabudowy jej charakteru i funkcji, a także ochrony	Czy konieczne było podjęcie działań związanych z samowolami budowlanymi, dla jakich obiektów

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

i środowiska przyrodniczego.	wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi.	
	W momencie przyjmowania nowych planów, strategii, zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.	Ilość informacji umieszczonych w dokumentach na temat zabytków
	Wspieranie badań archeologicznych poprzez inwentaryzację terenową stanowisk archeologicznych w ramach AZP.	Ilość przeprowadzonych badań, ilość odnalezionych obiektów
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy Walce.	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy Walce.	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Przyjęcie gminnej ewidencji zabytków Zarządzeniem Wójta Gminy.	Czy GEZ został przyjęty zgodnie z przepisami
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji. Wszelkie działania przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają opiniowania, uzgodnienia lub pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji, czy przyjęto zmianę Zarządzeniem dla gminnej ewidencji zabytków
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.	Wysokość pozyskanych środków, na jakie obiekty, skąd, z kim współpracowano
	Systematyczne opracowywanie aktualizacji Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego.	Czy opracowano aktualizację Planu
	Kontynuowanie udzielania dotacji z budżetu gminy zgodnie z uchwałą nr XL/273/10 Rady Gminy Walce z dnia 12 listopada 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy	Wysokość dotacji, ile osób wnioskowało o dotację, ile osób otrzymało dotację

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

	zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	
	Zmiana uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków poprzez dodanie obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy zmieniono przyjęto uchwałę, wartość dofinansowań, ilość złożonych wniosków, ich wartość

Tabela nr 8. Zadania w ramach Priorytetu nr III

PRIORYTET III: Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	Wspieranie wydawnictw i informatorów obejmujących zagadnienia związane z historią gminy oraz ochroną dóbr kultury. Wspieranie działań skutkujących powstaniem opracowań historyczno-konserwatorskich.	Forma wspierania działań, jakich działań, jakich obiektów dotyczyły
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	Propagowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym wśród dzieci i młodzieży: – dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy; – zachęcać szkoły do upowszechniania wiedzy i problematyki zabytków i dziedzictwa archeologicznego; – włączenie się w organizację projektów edukacyjnych z zakresu ochrony zabytków i zabytkoznawstwa.	Ilość przekazanych środków na szkolne konkursy, ilość zorganizowanych konkursów, jakie działania edukacyjne podjęto
	Prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.	Jakie działania były zrealizowane, dla kogo, czego dotyczyły, ilość osób biorących udział
	Edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym.	Jak edukowano mieszkańców, ilość zorganizowanych spotkań, czy utworzono ścieżki edukacyjne, gdzie i jakich obiektów dotyczą
Promocja regionalnego dziedzictwa	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/ figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy, w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów, w kolejnym etapie ujęcie najcenniejszych obiektów w gminnej ewidencji zabytków.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających, czy obiekty zostały ujęte w GEZ
	Stworzenie tablic informacyjnych najcenniejszych obiektów zabytkowych w gminie.	Ilość tablic, gdzie zostały umieszczone, jakich obiektów dotyczyły, wartość zaplanowanych/poniesionych środków

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

• **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

• **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Walce),
- edukacja kulturowa,

- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy Walce dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plan rozwoju lokalnego, program ochrony środowiska przyrodniczego, plany rewitalizacji),
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Walce,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

• **źródła zagraniczne:**

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014-2020,
- źródła pozaunijne – Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,

– stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – zasady udzielania dotacji określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone, lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa opolskiego.

• **Dotacje wojewódzkie**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego – samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa Uchwała Nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r., zmieniona Uchwałą Nr XXXIX/423/2018 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 marca 2018 r., w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego. Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

Dotacje z budżetu powiatu krapkowickiego – zasady udzielania dotacji określa ustawa nr XXII/161/2016 Rady Powiatu Krapkowickiego z dnia 15 grudnia 2016 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków usytuowanych na terenie Powiatu Krapkowickiego.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713), dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

---

i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu gminy Walce – reguluje uchwała nr zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XL/273/10 Rady Gminy Walce z dnia 12 listopada 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Wnioski o udzielenie dotacji składa się w Urzędzie Gminy w Walcach w terminie do 30 września roku poprzedzającego rok przyznania dotacji.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych,
- 4) Architektura i budownictwo drewniane,
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne,
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i cieplnej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• Program Kultura – Interwencje

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• Program „Niepodległa” na lata 2017-2021

Program dotacyjny „Niepodległa”, skierowany do organizacji pozarządowych i samorządowych instytucji kultury, ma wspierać organizatorów obchodów stulecia odzyskania niepodległości, którzy planują przygotowanie wydarzeń lokalnych i regionalnych. Budżet na dofinansowanie działań w ramach tego programu wynosi 6 milionów zł, a pojedynczy wniosek może uzyskać dotację od 8 do 150 tys. zł. Od organizatorów wymagane jest zapewnienie 15% udziału własnego. Rodzaje kwalifikujących się zadań: festiwale, koncerty, spektakle, wytyczenie i oznakowanie szlaków tematycznych i historycznych, tworzenie archiwów historii mówionej i archiwów społecznych, projekty animacyjno-edukacyjne, oparte na interakcji i współdziałaniu, np.: warsztaty, gry terenowe, questy, wystawy wraz z katalogami i publikacje.

• Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

• **Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za pomnik historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do Programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

• **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – zagraniczne

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W 2020 r. kończy się okres obowiązywania funduszy europejskich. Obecnie trwają prace nad budżetem Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027.

• **Program Kultur, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021**

Program Kultura, o całkowitym budżecie ponad 88 mln euro (z których 75 mln euro stanowią środki Mechanizmu Finansowego EOG, a przeszło 13 mln euro wkład krajowy) wdrażany jest przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako Operatora Programu, we współpracy z partnerami z państw-darczyńców: Norweska Rada Sztuki (ACN) i Norweski Dyrektoriat ds. Dziedzictwa Kulturowego (RA).

Program jest kontynuacją programów z obszaru wsparcia kultury wdrażanych przy wsparciu dwóch poprzednich edycji Funduszy norweskich i EOG.

Program koncentruje się na roli, jaką kultura i dziedzictwo kulturowe odgrywają w rozwoju lokalnym i regionalnym z uwzględnieniem nacisku na zatrudnienie, przedsiębiorczość w obszarze kultury i szkolenie zawodowe. Program powinien uwzględniać działania i inicjatywy w sztuce i kulturze, które promują włączenie mniejszości etnicznych i narodowych.

O wsparcie w ramach uruchamianego Programu mogą ubiegać się m.in. publiczne instytucje kultury, publiczne szkoły artystyczne i publiczne uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego czy kościoły i związki wyznaniowe.

Dofinansowanie projektów może sięgać do 85% ich wartości.

10. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
15. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Walcach.
16. Materiały udostępnione przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu.
17. Kałuża H., Dzieje parafii Brożec i okolic, Brożec-Nysa 2009.
18. Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. VII: Województwo opolskie, z. 6: Powiat krapkowicki, oprac. T. Chrzanowski, M. Kornecki, Warszawa 1963.
19. P. Miczka, Historia i współczesność Gminy Walce, Krapkowice, 2006.
20. Gminny program opieki nad zabytkami gminy Walce na lata 2017-2020.

11. Spis tabel i zdjęć

1. Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Walce.
2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Walce.
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Walce.
4. Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Walce jest właścicielem.
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT.
6. Tabela nr 6. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr I.
7. Tabela nr 7. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr II.
8. Tabela nr 8. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr III.
9. Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Brożcu, ul. Reymonta 52.
10. Zdjęcia 2, 3. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Rozkochowie, ul. Wiejska.
11. Zdjęcia nr 4, 5. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Straduni, ul. Opolska.
12. Zdjęcia nr 6, 7. Kościół parafialny pw. św. Walentego w Walcach, ul. Opolska.
13. Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole w Dobieszowicach, ul. Kozielska 32.
14. Zdjęcia nr 9, 10. Pałac w zespole w Rozkochowie, ul. Głogowska.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

- 15.** Zdjęcia nr 11, 12. Bud. mieszkalno - gospodarczy i gospodarczy w zespole w Rozkochowie, ul. Głogowska.
- 16.** Zdjęcie nr 13. Dwór w zespole w Walcach, Plac Górny 8.
- 17.** Zdjęcie nr 14. Spichlerz folwarczny w zespole w Broźcu, ul. Reymonta 95.

12. Załączniki**Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Walce**

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	NR	OBIEKT
1	Brożec		dz. nr 118, 119	cmentarz rzymskokatolicki
2	Brożec			układ ruralistyczny wsi
3	Brożec	ul. Polna/Konopnickiej	przy skrzyżowaniu, dz. nr 1291	kapliczka
4	Brożec	ul. Reymonta	28	budynek mieszkalny
5	Brożec	ul. Reymonta	30	budynek mieszkalny
6	Brożec	ul. Reymonta	34	karczma, ob. restauracja
7	Brożec	ul. Reymonta	43	budynek mieszkalny
8	Brożec	ul. Reymonta	44	budynek mieszkalny
9	Brożec	ul. Reymonta	47	budynek mieszkalny
10	Brożec	ul. Reymonta	48	budynek mieszkalny
11	Brożec	ul. Reymonta	52	kościół par. pw. Wszystkich Świętych wraz z wnętrzem i wyposażeniem
12	Brożec	ul. Reymonta	65	szkoła
13	Brożec	ul. Reymonta	95	obora w zespole folwarcznym
14	Brożec	ul. Reymonta	95	spichlerz w zespole folwarcznym, ob. Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Turystyki w Brożcu
15	Brożec	ul. Reymonta	95	stodoły w zespole folwarcznym
16	Brożec	ul. Reymonta	95-97	zespół folwarczy
17	Brożec	ul. Reymonta	97	rządcówka w zespole folwarcznym
18	Brożec	ul. Reymonta	k. nr 38	kapliczka
19	Brożec	ul. Reymonta	k. nr 62	kapliczka
20	Brożec	ul. Reymonta	naprzeciwko nr 40, dz. nr 1225/2	pomnik żołnierzy poległych w I i II wojnie światowej
21	Ćwiercie		k. nr 5	kapliczka
22	Dobieszowice		na "Lisiej Górze", dz. nr 536/1	kapliczka
23	Dobieszowice		przy drodze na Twardawę, dz. nr 599/1	krzyż
24	Dobieszowice	ul. Główna	27	budynek mieszkalny
25	Dobieszowice	ul. Główna	33	budynek mieszkalny
26	Dobieszowice	ul. Główna	39	budynek mieszkalny
27	Dobieszowice	ul. Główna	41	budynek mieszkalny
28	Dobieszowice	ul. Główna	50	budynek mieszkalny
29	Dobieszowice	ul. Główna	k. nr 57	kapliczka
30	Dobieszowice	ul. Górna	36	budynek mieszkalny
31	Dobieszowice	ul. Górna	k. nr 40	kapliczka
32	Dobieszowice	ul. Górna/Główna	przy skrzyżowaniu, dz. nr 87	kapliczka
33	Dobieszowice	ul. Kozielska	10-12	rządcówka w zespole dworsko-folwarcznym

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

34	Dobieszowice	ul. Kozielska	10-32	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym
35	Dobieszowice	ul. Kozielska	10-32	stodoły w zespole dworsko-folwarcznym
36	Dobieszowice	ul. Kozielska	10-32	zespół dworsko-folwarczy
37	Dobieszowice	ul. Kozielska	22	budynek mieszkalny w zespole dworsko-folwarcznym
38	Dobieszowice	ul. Kozielska	24-26	budynek mieszkalny w zespole dworsko-folwarcznym
39	Dobieszowice	ul. Kozielska	28	budynek mieszkalny w zespole dworsko-folwarcznym
40	Dobieszowice	ul. Kozielska	32 dz. nr 53/1, 53/2, 53/3, 53/5, 100/4, 100/5, 100/6, 100/11, 100/13	dwór wraz z budynkiem gospodarczym, oficyną oraz otoczeniem w zespole dworsko-folwarcznym
41	Dobieszowice	ul. Kozielska, na zachód od zespołu dworsko-folwarcznego	dz. nr 4/1	młyn z zagrodą
42	Grocholub			układ ruralistyczny wsi
43	Grocholub	ul. Opolska	15	kuźnia
44	Grocholub	ul. Opolska	19	szkoła, ob. świetlica wiejska
45	Grocholub	ul. Opolska	47	budynek mieszkalny
46	Grocholub	ul. Opolska	k. nr 28	pomnik ofiar I wojny światowej
47	Grocholub	ul. Opolska	k. nr 33	kapliczka dzwonnica
48	Kromołów		6	budynek mieszkalny
49	Kromołów		10	budynek mieszkalny
50	Kromołów		38	budynek mieszkalny
51	Kromołów		42	budynek mieszkalny
52	Kromołów		50a	remiza strażacka
53	Kromołów		51	szkoła, ob. przedszkole
54	Kromołów		55	budynek mieszkalny
55	Kromołów		59	budynek mieszkalny
56	Kromołów		79	budynek mieszkalny
57	Kromołów		95	budynek mieszkalny
58	Kromołów		k. nr 30	kapliczka
59	Kromołów		k. nr 40	kapliczka
60	Kromołów		k. nr 80	kapliczka
61	Kromołów		k. nr 83	kapliczka-dzwonnica
62	Rozkochów		392/1, 392/2	cmentarz rzymskokatolicki
63	Rozkochów	ul. Głogowska	1A	pałac w zespole pałacowo-folwarcznym
64	Rozkochów	ul. Głogowska	1A, dz. nr 63, 66, 67, 69, 72/4, 72/5, 75	park w zespole pałacowo-folwarcznym
65	Rozkochów	ul. Głogowska	3	budynek gospodarczy w zespole pałacowo-folwarcznym
66	Rozkochów	ul. Głogowska	15	budynek mieszkalno-gospodarczy

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

				w zespole pałacowo-folwarcznym
67	Rozkochów	ul. Głogowska		zespół pałacowo-folwarczny
68	Rozkochów	ul. Wiejska	28	szkoła, ob. przedszkole
69	Rozkochów	ul. Wiejska	36	plebania
70	Rozkochów	ul. Wiejska	38	kościół par. pw. św. Katarzyny wraz z wnętrzem i wyposażeniem
71	Rozkochów	ul. Wiejska	64	budynek mieszkalny
72	Rozkochów	ul. Wiejska	k. nr 7	kapliczka
73	Rozkochów	ul. Wiejska	k. nr 9	kapliczka
74	Rozkochów	ul. Wiejska	k. nr 31	kapliczka
75	Stradunia	przy drodze do Grocholubia	dz. nr 1337	kapliczka
76	Stradunia			układ ruralistyczny wsi
77	Stradunia	ul. Opolska	dz. nr 783	cmentarz rzymskokatolicki
78	Stradunia	ul. Opolska	dz. nr 791	kościół par. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
79	Stradunia	ul. Powstańców Śląskich	k. nr 1	Kapliczka-dzwonnica
80	Stradunia	ul. Powstańców Śląskich	k. nr 25	kapliczka
81	Walce	Plac Górny	3	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole dworsko-folwarcznym
82	Walce	Plac Górny	3-11	zespół dworsko-folwarczny
83	Walce	Plac Górny	7	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole dworsko-folwarcznym
84	Walce	Plac Górny	8	dwór w zespole dworsko-folwarcznym
85	Walce	Plac Górny	9-10	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole dworsko-folwarcznym
86	Walce	Plac Górny	11-12	budynek mieszkalny w zespole dworsko-folwarcznym
87	Walce	ul. 1 Maja	38	wiatrak holenderski
88	Walce	ul. Lipowa	dz. nr 325	cmentarz rzymskokatolicki
89	Walce	ul. Opolska	24	budynek mieszkalny
90	Walce	ul. Opolska	32	dom ludowy, ob. budynek nieużytkowany
91	Walce	ul. Opolska	36	budynek mieszkalny
92	Walce	ul. Opolska	38	budynek mieszkalny
93	Walce	ul. Opolska	44	budynek mieszkalny
94	Walce	ul. Opolska	49	budynek mieszkalny
95	Walce	ul. Opolska	51	budynek mieszkalny
96	Walce	ul. Opolska	61	plebania, ob. budynek gospodarczy
97	Walce	ul. Opolska przy murze cmentarnym	dz. nr 2881	pomnik żołnierzy poległych w I wojnie światowej
98	Walce	ul. Opolska na cmentarzu	dz. nr 2897	Pomnik Krzyża
99	Walce	ul. Opolska na cmentarzu	dz. nr 2900/9	grota (ołtarz polowy)
100	Walce	ul. Opolska	dz. nr 2901	Kościół par. pw. św. Walentego wraz z wnętrzem i wyposażeniem
101	Walce	ul. Podgórna	15	budynek mieszkalny

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

102	Walce	ul. Podgórna	dz. nr 1032	kapliczka
103	Walce	ul. Studzienna	1	zajazd, ob. budynek mieszkalny
104	Walce	ul. Studzienna	23	budynek mieszkalny
105	Walce	ul. Zamkowa	10	budynek gospodarczy
106	Walce	ul. Zamkowa	10	spichlerz
107	Zabierzów		k. nr 17	kapliczka-dzwonnica
108	Zabierzów		k. nr 34	kapliczka
109	Zabierzów		7	budynek mieszkalny
110	Zabierzów		50	budynek mieszkalny

* obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Walce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE
1	Brożec	95-37	3	7
2	Brożec	95-37	4	18
3	Brożec	95-37	5	19
4	Brożec	95-37	6	20
5	Brożec	95-37	7	21
6	Brożec	95-37	8	22
7	Brożec	95-38	1	15
8	Brożec	95-38	2	16
9	Ćwiercie	95-37	1	3
10	Ćwiercie	95-37	2	4
11	Grocholub (Swornica)	95-38	6	17
12	Grocholub	95-37	1	6
13	Grocholub	95-38	2	6
14	Grocholub	95-38	3	3
15	Grocholub	95-38	4	4
16	Grocholub	95-38	5	5
17	Grocholub	95-38	7	18
18	Kromołów	95-37	1	2
19	Kromołów	95-37	2	14
20	Kromołów	95-37	3	15
21	Kromołów	95-37	4	16
22	Kromołów	95-37	5	17
23	Rozkochów	95-37	14	8
24	Rozkochów	96-37	1	1
25	Rozkochów	96-37	2	2
26	Rozkochów	96-37	3	3
27	Rozkochów	96-37	4	4
28	Rozkochów	96-37	5	5
29	Rozkochów	96-37	6	6
30	Rozkochów	96-37	7	7
31	Rozkochów	96-37	8	8
32	Rozkochów	96-37	9	9
33	Rozkochów	96-37	10	10
34	Rozkochów	96-37	11	11
35	Rozkochów	96-37	12	12
36	Rozkochów	96-37	13	17
37	Rozkochów	96-37	15	69
38	Stradunia	94-38	20	103
39	Stradunia	95-38	1	7
40	Stradunia	95-38	2	8
41	Stradunia	95-38	3	9
42	Stradunia	95-38	4	10
43	Stradunia	95-38	5	11
44	Stradunia	95-38	6	12
45	Stradunia	95-38	7	21
46	Stradunia	95-38	8	22

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Walce na lata 2021-2024

47	Stradunia	95-38	9	23
48	Stradunia	95-38	10	24
49	Stradunia	95-38	11	25
50	Stradunia	95-38	12	26
51	Stradunia	95-38	13	27
52	Stradunia	95-38	14	28
53	Stradunia	95-38	15	29
54	Stradunia	95-38	16	30
55	Stradunia	95-38	17	31
56	Stradunia	95-38	18	32
57	Stradunia	95-38	19	33
58	Stradunia	95-38	21	34
59	Walce (Antoszka)	95-38	10	20
60	Walce (Krzewiaki)	95-38	8	19
61	Walce	96-38	1	29
62	Walce	96-38	2	27
63	Walce	96-38	3	28
64	Walce	96-38	4	30
65	Walce	96-38	5	32
66	Walce	96-38	6	33
67	Walce	96-38	7	34
68	Walce	96-38	9	35
69	Zabierzów	95-37	1	5

* obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków